

Emlékezés dr. Jáki Gyulára

„Óhatatlan akár a magunk, akár a mások nevelésében, hogy követendő példákat tűzzünk magunk elé: olyan emberekét, akiknek élete, egyénisége, munkája többek közt azért követendő példa, mert jó ügyet szolgáltak és másoknak, sokaknak hasznára voltak.”

(Petri Gábor 1983)

1. ábra: Jáki Gyula sebészprofesszor (1898–1958)

Száz éve (1898) született és negyven éve (1958) halt meg Jáki Gyula sebészprofesszor. Dr. Jáki Gyula 1898. május 6-án Győrött született. Családja eredetileg Kőszegről származott el. Anyai ágon felmenő rokonai a Schöpf-Mérei és a Lumnitzner család. Az elődök példája tette őt szakmája, hivatása iránt elkötelezetté, hajtóerőt jelentett ambícióiban és a társadalom érdekében történő munkálkodásra készítette.

Középiskoláit szülővárosában, egyetemi tanulmányait (1918–1922) Budapesten a Pázmány Péter Tudományegyetem Orvostudományi Karán végezte. Ugyanitt 1922-ben orvosdoktorrá avatták.

1922-től 1927-ig a Debreceni Tudományegyetem Kórbonctani Intézetében dolgozott. A sebészetben iskolát alapító Hüttl Tivadar professzor által vezetett Sebészeti Klinikán 1927-től műtőnövendék, 1929-től műtőorvos, 1931-től tanársegéd. A debreceni évek meghatározóak voltak a szerény, de nagyon szorgalmas Jáki Gyula számára.

Szakmai felkészülésében nagy segítséget nyújtottak külföldi tanulmányútjai. 1924-ben Rockefeller ösztöndíjas Bécsben, Paltauf intézetében. 1933–1934-ben egyéves állami ösztöndíjjal Berlinben dolgozott Lichtenberg,

Magnus, Sauerbruch és Gocht tanárok klinikáján. 1935-ben rövidebb-hosszabb időt töltött Hamburgban, Erlangenben, Kölnben, Heidelbergben, Würzburgban és Münchenben. Nagy szorgalommal, céltudatosan tanulmányozta a vezető német klinikákon, különösen az urológiai, a baleseti- és a tüdősebészet, valamint az orthopaedia területeit.

„A műtéti szövödmények megelőzése és leküzdése” c. tárgykörből 1937-ben Debrecenben magántanárrá kényszerítették, ahol 1943-ban egyetemi adjunktus, majd rendkívüli tanár lett. Sebészeti munkája mellett vezette a klinika urológiai rendelését, majd az Augusztasana-torium tüdősebészeti osztályát és széleskörű orvostörténeti munkásságot folytatott. 1941-ben Balassa emlékéremmel tüntették ki, 1943-ban a bécsi egyetem vendég-előadónak hívta meg. Szorosan vett sebészeti munkája mellett jelentős társadalmi tevékenységet fejtett ki az egészségügyi szervezetben. A Debreceni Orvosegyesület főtitkára, üléelnöke; a Magyar Sebész Társaság vezetőségi tagja; a nővérképzés aktív résztvevője volt. Lenyűgöző munkabírást, elmélyült tudását szakirodalmi tevékenysége is igazolta. Környezete, munkatársai csodálták szakírói, a sebészet különböző területeiről és az orvostörténettel kapcsolatos invenciózus megnyilatkozásait. A debreceni évek 88 közleményéből kiemelkedik három monográfiája: „Az emlő daganatai” (Bp. 1939), „A fájdalom sebészeti gyógyítása” (Debrecen, 1941.), „Billroth Tivadar” (Debrecen, 1944).

Kiváló felkészültsége, alapos elméleti és gyakorlati tudása alapján 49 éves korában, 1947. szeptember 9-én nevezték ki egyetemi tanárnak a Szegedi Tudományegyetem sebészeti tanszéke élére.

Szerénységére jellemzően erről a tanszékfoglaló előadásában így nyilatkozott: „Talán kissé megkésve jutottam a célba, de fokozott munkával sikerülhet még behozni az elmulasztott éveket.” Megújult energiával, nagy szakértelemmel elkezdte a klinika háború utáni újjászervezését. Irányító és szervező tevékenységével a klinika szakmai, tudományos és oktató munkája rövid idő után fellendült.

Életelve a munka volt, a lankadatlan törekvés a kötelesség teljesítésére, a nagyobb tudásra. Hangoztatta: „Nem az a fontos, hogy ki honnan jött, hanem, ki merre halad.”

Jáki professzor szakmai, tudományos és közéleti tevékenysége Szegeden teljesedett ki. A tanszékezetői feladatok mellett a Magyar Sebész Társaság és az Egészségügyi Tudományos Tanács elnökségi tagja, az Országos

2. ábra: A könyv fedőlapja

Rákbizottság az Egészségügyi Múzeum Országos Bizottságának, a Szakorvosképesítő Vizsgabizottságnak és több más testületnek is tagja volt. A dél-magyarországi Sebész Szakcsoport, az Országos Orvostörténeti Könyvtár Közleményei c. kiadvány szerkesztőbizottságának, a Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat Csongrád megyei szervezetének és a Juhász Gyula Emlékbizottságnak az elnöke volt. 1957/58-ban a Szegedi Orvostudományi Egyetem dékánja, majd az egyetem első rektora volt.

Jákí Gyula 1952-ben a „orvostudományok kandidátusa” lett, 1955-ben a „Szocialista Munkáért Érdemrendet”, 1957-ben a „Kiváló Orvos” címet nyerte el.

Tudományos tevékenységét szegedi időszakában 68 közlemény fémjelzi. A sebészet széles területét felölelő közleményeiben különös figyelmet fordított a rákos megbetegedésekre, az emlőrák endokrinológiai és sebészeti vonatkozásaira, az urogenitalis gümőkór kérdéseire.

Monografikus jelleggel jelentek meg „Tanítás, kutatás, gyógyítás” (Szeged, 1947.) c. tanszékfoglaló előadása,

„A rákbetegség és a rákellenes küzdelem” (Szeged, 1949.), „Orvosok a szabadságharcban” (Szeged, 1954.), „Adatok Schoepf-Mérei Ágost élettörténetéhez” (Budapest, 1957.) c. munkái.

Jákí professzor már korábban is elismert orvostörténeti kutatómunkája a szegedi időszakában vált közzismertté. Ennek során értékes adatokkal bővítette az Avicenna, Schoepf-Mérei Ágost, Hőgyes Endre, Rácz Sámuel, Schmidt Lajos, Csapody István, Billroth Tivadar életével és munkásságukkal foglalkozó irodalmat.

Mindezek alapján érthető, hogy „Az orvostörténet oktatása” c. posthumus közleményében (Felsőokt. Szemle 7: 3, 164–166, 1958.) miért tartja fontosnak az orvostörténeti oktatás bevezetését. Véleménye szerint: „Az orvostörténet adja meg nem egy esetben a megértés kulcsát nem csak a történelem eseményeihez, hanem a szakmai ismeretekhez. Az orvos, aki nem ismeri szűkebb szakmája és az orvostudomány történetét nem tudja a szakmáját sem.”

A szegedi felsőoktatás több mint 75 éve alatt orvostörténelemmel kevesen foglalkoztak. Orvostörténelemből csak *Deési Daday András* (1889–1973) és *Bálint Nagy István* (1889–1979) habilitáltak, s lettek az egyetem magántanárai. Ezért is figyelmet érdemelő Jákí Gyula kiemelkedő, rangos helye a magyar orvostörténészek sorában.

A sors kegyetlen akaratából az alkotó ereje teljében lévő Jákí professzor 1958. március hó 18-án elhunyt Szentesen a Kórház Sebészeti Osztályán. Halálával pótolhatatlan veszteség érte az Orvostudományi Egyetemet, Szeged városát és az orvostudományt. A sokoldalú kutató, gyógyító sebésznek, az orvostörténésznek, a kiváló egyetemi tanárnak és vezetőnek az iránta érzett ma is élő tisztelet jeleként ezzel az írással kívántunk emléket állítani.

IRODALOM: 1. *Rávnay T.*: Jákí Gyula 1898–1958. (Nekrológ.) In SZOTE Évkönyve 1958/59. SZOTE, Szeged, 1959, 49–51. old. – 2. *Petri G.*: Jákí Gyula dr. (1898–1958.) (Nekrológ.). Orv. Hetil., 1958, 99, 617–619. – 3. Emlékezés dr. Jákí Gyula professzorára. Szerk.: Zallár A. SZOTE, Szeged, 1983, 43 old.

Zallár Andor dr. és Balogh Ádám dr.

„Megalkotlak itt téged” Magzat és újszülött az ókori Egyiptomban

„Hnum, a fazekas, Herwer urának mondása: Megalkotlak itt téged, Théba előljárójának..., az istennek ezzel a testével. Hozzád jöttem, hogy tökéletesebbre formáljalak minden istennél. Neked adok minden életet minden jólétet, minden tartósságot, és minden boldogságot. Neked adok minden egészséget. Minden síkságot. Neked adom az összes idegen országot, és minden rehit alattvalót. Neked adok minden élelmet és minden ételt. Megadom, hogy megjelenhess Hórusz trónján, hogy megjelenhess Alsó- és Felső-Egyiptom királyaként, miként megparancsolta atyád, Amon-Ré, aki szeret téged (3).”

Az idézet Hatsepszut királynő deir el-bahari templomában (1. ábra), az úgynevezett „születés portikusza”-

nak a falán olvasható. A királynő halotti templomában mítikus szintre emelte születését, és uralkodását Amon akarataként szentesítette. Bár ez a többi uralkodó esetében is így volt, nála különösen fontos volt hangsúlyozni, hiszen III. Thutmoszisz gyámjaként került a trónra. A politikai céloktól eltekintve is érdekesek azonban a csarnok domborművei és feliratai, mert sok, a gyermekek születésével kapcsolatos eseményt elárulnak. A fenti idézetből kiderül például, hogy a fáraókor elközelítések szerint a királynőt is, a többi halandóhoz hasonlóan, Hnum isten formálta meg fazekaskorongján (2. ábra). Az isteni fazekas mellett Háthor istennő állt, hogy életet adjon a gyermeknek, aki tehát ettől a pillanattól kezdve